

М. Д. ХОДАКІВСЬКИЙ

ПРАВОВА ПОЛІТИКА: ПРАВОВИЗНАВЧИЙ ТА ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ

Здійснено спробу диференційованого розгляду правової політики в контексті правознавчого та політологічного підходів. Розглянуто історію виникнення поняття «правова політика», його розвиток у межах юридичної науки. Одночасно наголошено на його значному пізнавальному потенціалі при застосуванні в межах науки політичної. Понятійно-категоріальний апарат та дослідницькі засоби політології дозволяють використовувати правову політику в її прикладному значенні як інструмент суспільного розвитку.

Ключові слова: *правова політика, правознавство, політологія.*

Khodakivskiy Mykhailo. Legal policy: legal and political science approaches

It is attempted to examine legal policy differentiatedly in the context of legal and political science approaches. The history of the concept of legal policy and its development within jurisprudence are considered. At the same time, its significant cognitive potential in the application within political science is emphasized. The conceptual and categorical apparatus and research tools of political science enable the use of legal policy in its practical sense as an instrument for social development.

Key words: *legal policy, jurisprudence, political science.*

Сучасне розуміння категорії «правова політика» є доволі багатозначним, що пояснюється багатозначністю самих понять, із яких складається ця категорія – «політика» та «право» [1], а її змістовне навантаження залежить від галузі знання, в якій вона використовується, зокрема найбільш розробленою вона є у правознавстві. В загальному розумінні правова політика поєднується з правовою системою. Якщо на економічний розвиток і економічну систему впливає економічна політика, на соціальний розвиток і соціальну систему – соціальна політика, то на правовий розвиток та правову систему – саме правова політика [2].

Ю. Шемшученко вважає, що проблема правової політики у теоретичному плані знаходиться на рівні *de lege ferenda* (законодавчого припущення), адже проблемними залишаються саме поняття правової політики, її зміст, місце у системі інших видів політики тощо [3]. Він запропонував вирішувати теоретичні засади правової політики в межах досліджень юридичної науки. При такому підході у широкому розумінні правова політика — це політика держави, заснована на праві, у вузькому — державна політика в правовій сфері суспільного життя. Втілюється правова політика в законах, указах, постановах та інших нормативно-правових актах та в діяльності відповідних державних органів щодо їх реалізації. Вона є особливою формою вираження державної політики, засобом юридичної легітимації, закріплення і здійснення політичного курсу країни. Ця політика має державно-владний характер. Залежно від змісту правова політика може бути правотворчою, правозастосовною, правоохоронною, кримінально-правовою, виправною тощо, а залежно від часу, на який розрахована, — поточною або перспективною [4].

Тому в найзагальнішому плані правову політику можна розглядати як спосіб організації правового життя держави, засобом його упорядкування. І якщо правова політика — це діяльність держави зі створення ефективного механізму правового регулювання, із цивілізованого використання юридичних засобів для досягнення таких цілей, як найбільш повне забезпечення прав і свобод людини та громадянина, зміцнення законності та правопорядку, формування правової державності й високої правової культури суспільства й особистості, то правове життя є одночасно і джерелом, і сферою вияву такої політики. Правова політика містить орієнтири (цілі і засоби), стратегію і тактику розвитку правового життя [5].

Хоча сам термін «правова політика» (*legal policy*) зрідка і зустрічається у західній науковій літературі [6], розробка її концепта є заслугою насамперед, східноєвропейських учених. Дореволюційні юристи (Б. Кістяківський, С. Муромцев, М. Коркунов, Г. Шершеневич, П. Новгородцев, Л. Петражицький та інші) розглядали правову політику в прикладному значенні. Вона повинна була оцінювати законодавство і сприяти розробці досконалішого права. М. Матузов вважає, що в даному випадку

йдеться швидше про політику права, а не про правову політику [7].

В СРСР до 1970-х років проблема правової політики практично не розроблялася [8]. Наприкінці 70-х – на початку 80-х років ХХ століття в працях радянських учених починає згадуватися та досліджуватися «юридична політика», під якою розумілася «планомірна, науково обґрунтована стратегічна програма внутрішнього розвитку і вдосконалення правової надбудови, а також шляхи її здійснення тобто принципи і основні напрямки, які характерні для процесу розробки і застосування норм права, розвитку правосвідомості трудящих, планування законодавчої діяльності, визначення завдань і методів функціонування юридичних установ» [9].

Тривалий термін «правова політика» використовувався в рамках кримінально-правових досліджень. Зокрема, в праці В. Шабаліна зустрічаємо «виявлення політичних факторів, які впливають на злочинність» та «зворотній вплив злочинності на політичне життя і політичні процеси», а також «аналіз таких видів політичної поведінки, які визначаються кримінальним правом як злочинні діяння» [10]. Пізніше М. Костицький зазначав, що «завданнями правової політики є розв'язання юридичними засобами соціальних проблем; підтримання правопорядку; забезпечення функціонування гілок державної влади і місцевого самоврядування, зв'язку індивіда, суспільства і держави; забезпечення миру і стабільності всередині країни та на міжнародній арені. У зв'язку з цим можна говорити про кримінально-правову політику» [11].

Особливо помітним в дослідження феномена правової політики є внесок російських учених. На початковому етапі дослідження правової політики концентрувалися навколо Саратовської філії Інституту держави і права Російської академії наук, де було започатковано відповідну наукову школу, почав видаватися журнал «Правовая политика и правовая жизнь». Ще у 1997 році М. Матузов опублікував у журналі «Правоведение» програмну статтю, в якій визначив правову політику як комплекс цілей, заходів, завдань програм, установок, які реалізуються в сфері дії права і за допомогою правових засобів [12]. О. Малько зазначав, що правова політика є доволі різноманітною за своєю природою

і залежно від сфери здійснення вона може бути конституційною, кримінальною, сімейно-шлюбною, фінансовою податковою, банківською тощо, залежно від змісту – законодавчою, виконавчою, судовою, прокурорською, нотаріальною тощо, залежно від цілей – поточною та перспективною, залежно від функцій – праворегулятивною і правоохоронною тощо [13]. Під правовою політикою О. Малько розуміє науково обґрунтовану, послідовну і системну діяльність державних та недержавних структур зі створення ефективного механізму правового регулювання, з цивілізованого використання юридичних засобів у досягненні таких цілей, як найповніше забезпечення прав і свобод людини і громадянина, зміцнення дисципліни, законності та правопорядку, формування правової державності високого рівня правової культури та правового життя суспільства та особи [14].

З огляду на складність та неодномірність сучасного розуміння правової політики О. Рибаків запропонував виділяти мінімум чотири її прояви [15]. По-перше, правова політика може розумітися як явище правової реальності. У такому випадку вона є інструментом, способом, засобом вирішення практичних і теоретичних проблем, які стоять перед особою, суспільством, державою у сфері права. Політична складова визначає стратегію, спрямованість дій її суб'єктів, ймовірні результати та їх значення. По-друге, правова політика як юридична категорія є поняттям юридичної науки. Воно відображає співвідношення між поняттями, визначеннями понять, категоріями юридичної науки в цілому. Очевидно, що термін «правова політика» співвідноситься з такими поняттями, як «правотворчість», «правозастосування», «правова культура», «правова доктрина», «правова концепція». По-третє, правова політика як наукова теорія є формою організації і відтворення наукового знання та систему наукових принципів, категорій, ідей, спрямованих на формування програм правового розвитку. Як наукова теорія, правова політика містить сукупність заходів, науково обґрунтованих дій з реалізації стратегічних завдань у галузі права. Стратегії реалізації правової науково обґрунтованої політики засновані на узагальненні практичного досвіду і врешті пропонують раціональні шляхи розвитку й удосконалення різних елементів системи права, системи законодавства, правової системи. По-четверте, правова політика як діяльність – це заснована

на цінностях, ідеалах природного права і досягненнях сучасної науки діяльність, яка реалізується з метою охорони прав та свобод особи і якій притаманний публічний, динамічний, прогнозований характер. Цей вид діяльності реалізується у сфері права із застосуванням юридичних методів і засобів органами державної влади, органами місцевого самоврядування, інститутами громадянського суспільства, спрямований на збереження і досягнення правових цінностей.

Узагальнюючи та впорядковуючи різні точки зору на правову політику, О. Рибаків та С. Тихонова запропонували вирізнити два основних напрями дослідження правової політики, які вони визначили як теоретико-ідеологічний та організаційно-праксеологічний [16]. Теоретико-ідеологічний підхід акцентує увагу на ідейно-доктринальному рівні правової політики. За такого підходу правова політика – це сукупність уявлень про те, якими шляхами і засобами можна впливати на правову ситуацію в суспільстві [17]. Цей підхід є відображенням розуміння правової політики як ідейної абстракції, поняття, яке відображає, головним чином, стан правової форми, її ідеальну модель [18]. В цілому в межах ідеологічного напрямку правова політика визначає концептуальні основи розвитку права.

Організаційно-праксеологічний підхід акцентує увагу на діяльнісній природі правової політики, її реалізації у конкретних соціальних та нормативних актах суб'єктів права. З цієї точки зору, правова політика є комплексом заходів, спрямованих на вирішення конкретних завдань у правовому просторі [19]. Зокрема, О. Малько пропонує розуміти правову політику як науково обгрунтовану, послідовну і системну діяльність державних органів та інститутів громадянського суспільства зі створення ефективного механізму правового регулювання з цивілізованого використання юридичних засобів [20]. В. Болтунов вважає, що правова політика це саме діяльність уповноважених органів, яка реалізується у сфері дії права і яка тягне за собою правові наслідки [21].

Дослідження правової політики стало в Російській Федерації проблемою державного рівня. Указом Президента Російської Федерації від 3 грудня 1994 року було затверджено Положення «Про забезпечення діяльності Інституту держави

і права Російської академії наук в якості аналітичного центру з правової політики Президента Російської Федерації» [22]. О. Малько, М. Матузовим та К. Шундіковим було розроблено проект Концепції правової політики Російської Федерації до 2020 року, відповідно до якої правова політика – це цілеспрямована планомірна діяльність держави у сфері правового регулювання соціальних відносин, сутність якої полягає у виробленні й практичній реалізації правових ідей і цілей стратегічного характеру [23].

Українські вчені долучилися до дослідження дискурсу правової політики за прикладом своїх російських колег. Загальним місцем стало згадування про те, що правова політика не є нормативною категорією та не використовується у нормативно-правових актах. Відповідно кожен, хто висвітлює «правову політику», починає з пояснення сутності, яку він вкладає в це словосполучення. Категорія «правова політика» в дослідженнях науковців розглядається у трьох інтерпретаціях: як науково обґрунтована і послідовна діяльність державних і муніципальних органів зі створення ефективного механізму правового регулювання; як комплекс ідей, заходів, завдань, програм, настанов, що реалізуються у сфері права і завдяки праву; як частина державної політики [24].

У межах концепції правової політики дослідники-правознавці намагалися співставити і визначити межі власне політики і власне права. О. Лебедева зазначила, що у разі розгляду права як інструмента, знаряддя, засобу влади, політика займає домінуюче становище відносно права. Такий стан характерний для періоду революцій, криз, інших соціальних аномалій, коли політика волюнтаризму бере верх над правом. Тому важливо «пов'язати» політику правом, поставити чіткі межі дозволеної поведінки. Політика повинна спиратися на право і обмежуватися ним від зловживань. Аналізуючи право у вигляді самостійної соціальної і культурної цінності, політика повинна свідомо трактувати його як мету і відповідно застосовувати силу тільки в межах правового простору [25]. Право – це спосіб легітимації і водночас форма вираження й здійснення політики, а політика через інститути влади і закони гарантує певну міру свободи і відповідальності особи, її права та інтереси [26].

О. Минькович-Слободяник відстоює позицію що правова політика генетично походить від політики, але базою для її існування і функціонування завжди виступає лише право. Саме право впливає на її формування, визначає, якою вона буде, які цінності вона покликана нести в суспільство і захищати. Тобто політика, на її думку, — це влада в динаміці, а право, законодавство — статика влади [27]. Обмеження правом меж діяльності держави є однією з найбільш важливих сутнісних ознак правової держави. Очевидна необхідність такого обмеження бачиться насамперед у тому, щоб суб'єктивні особливості характеру і недоліки тієї чи іншої посадової особи не змогли перетворитися на вади самої державної влади. З цього випливає висновок про пріоритетне становище правової політики в правовій державі, оскільки остання не зможе ефективно функціонувати без науково обґрунтованої правової політики [28].

Таким чином, практично вся наукова література, яка присвячена вивченню правової політики, належить до правознавчої галузі. Юристи, аналізуючи правову політику, ставили завдання чітко уявляти межі політичного у правовому просторі у власне юридичних відносинах [29]. При цьому політика трактується ними як родове поняття відносно правової політики і, виходячи з цього, описується політична сфера.

Такій односторонній підхід призводить до ситуації, коли політика не вважається окремою формою людської діяльності й відповідно окремим напрямом наукових досліджень. На думку О. Загурського, «велика кількість сфер політики (соціальна, правова, економічна, антропологічна, національна, культурно-освітня, аграрна, міжнародна) визначає те, що політика сама по собі не є самоцінною формою людської діяльності та її дії — це найчастіше розв'язання проблем за межами самої себе» [30].

Тож спробуємо поглянути на проблему правової політики з точки зору політичної науки, адже «перш ніж політика стане правовою — саме право повинно стати політичним, тобто воно повинно мати властивості політики, відобразити її сутність, «розуміти» її цілі, завдання та стратегічне спрямування» [31], враховуючи тісний зв'язок політики і права в сучасних демократичних правових державах, правову політику варто відносити одночасно і до сфери права, і до сфери політики [32].

За усієї багатозначності поняття «політика», коли говорять про світ політичного, йдеться, насамперед про особливу сферу життєдіяльності людини, яка пов'язана з владними відносинами, з державою і державним устроєм, з тими інститутами, принципами, нормами, які покликані гарантувати життєздатність людського співтовариства, реалізацію їх спільної волі, інтересів та потреб [33]. Політика – це суспільна діяльність, змістом якої є прийняття і виконання владних рішень щодо різних суспільних груп і суспільства в цілому, а також суперництво і співробітництво у боротьбі за здобуття та втримання владних позицій та за вплив на владу [34]. Отже, у змісті політики як суспільної діяльності чітко виділяється два аспекти: 1) управлінський, пов'язаний з прийняттям рішень, урядуванням державних та самоврядних громадських органів; 2) змагальний, пов'язаний із боротьбою за владні позиції, за право здійснювати врядування відповідно до свого бачення та за вплив на урядовців і політичні курси, які вони проводять [35].

У ХХ столітті ці аспекти зближуються, і сьогодні використання влади означає соціальне управління суспільством. З'являються роботи М. Вебера, В. Вільсона, Ф. Гуднау про теорію державного управління. Розвиваються наукові школи наукового управління про раціональну організацію виробництва (Ф. Тейлор), класичної школи менеджменту про універсальні принципи управління (А. Файоль), антикризове державне управління економікою (Дж. Кейнс) [36]. Управління – це функція високоорганізованих систем (соціологічних, біологічних, технічних), що забезпечує їхню структурну цілісність, підтримання заданого режиму діяльності, реалізацію програми, досягнення мети [37]. В політології управління визначається як вплив суб'єкта політики на політичну ситуацію з метою забезпечення своїх інтересів; основна ланка політичної системи, спрямована на здійснення політичної влади. Недостатньо мати владу, важливим є уміння користуватися нею [38].

В пострадянський період проблеми державного управління починають розроблятися і на теренах колишнього Радянського Союзу. Склалися два основні підходи до його розуміння: вузький, що відповідає трактуванню західної школи старого менеджменту, яка пов'язує державне управління з реалізацією

державної влади, і широкий, що розглядає державне управління як діяльність державного апарату з регулювання суспільних відносин, з управління як суспільними, так і власними справами.

Широке трактування перестає пов'язувати державне управління лише з виконавчою владою, але коло його суб'єктів все ще перебуває в системі державних органів. Західна ж політична думка більше уваги починає приділяти технологіям взаємодії суб'єктів державного управління, переходу від інституційних моделей діяльності до проектних, розширення об'єкта вивчення з державної сфери до публічної [39].

Отже, коли ми говоримо про правову політику з точки зору сучасної політології, то маємо на увазі про управлінський аспект політики, її регулятивну функцію. Простіше різницю пояснити англійською. Коли ми маємо на увазі управлінський аспект політики, то в англійській мові використовуємо окремий термін – *policy* (в нашому випадку *legal policy*), на відміну від *politics*. Натомість у нашому лексиконі два сенси зливаються в одному слові «політика», яке охоплює два принципово відмінні види політичної діяльності: боротьбу за владу і регулювання суспільних відносин, здійснення суспільного урядування [40].

Останнім часом в Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України активно розробляється концепція правової політології, яка повинна поєднати правознавчий та політологічний підходи до феноменів суспільного життя. У рамках правової політології виділяють такі пізнавальні рівні: 1) філософський, який охоплює головні ціннісні й нормативні орієнтири, що визначають напрями і цілі пізнавального процесу; 2) теоретичний, на якому формуються гіпотези, здійснюється аналіз понять, категорій і законів, вибудовуються концепції, які пояснюють багатоманітність політико-правової дійсності; 3) емпіричний, на якому розробляються науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення політико-правової дійсності [41]. Значення концепції правової політики, на нашу думку, якраз і полягає у тому, що вона найбільш ефективно може використовуватися на емпіричному рівні правової політології, бути полем для практичної реалізації її теоретичних розробок, прикладною частиною широкого політико-правового підходу до соціальної

дійсності, відобразити управлінський аспект політики, виконувати регулятивну функцію.

1. Коробова А.П. О многозначности понятия «правовая политика». *Правоведение*. 1999. № 4. С. 156. 2. Малько А.В. Правовая политика: актуальные проблемы исследования. *Труды института государства и права Российской академии наук*. 2011. № 4. С. 58. 3. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини. *Право України*. 2001. № 88. С. 15. 4. Шемшученко Ю. Правова політика. *Юридична енциклопедія*. В 6 т. Київ: Українська енциклопедія. Т. 5: П-С. 2003. С. 38. 5. Руданецька О.А. Правова політика держави в умовах трансформації суспільства: теоретико-правовий аспект: автореф. ... дис. к. юрид. наук. Львів, 2014. С.8. 6. Bennion F.A.R. Understanding Common Law Legislation: Drafting and Interpretation. Oxford University Press, 2009. 250 p. 7. Матузов Н.И. Общая концепция и основные приоритеты российской правовой политики. *Правовая политика и правовая жизнь*. 2000. № 6. С. 32. 8. Пичугин П.В. Место и роль политики в развитии советского общества Москва: Издательство Московского университета, 1971. С. 31. 9. Куланин Е.В. Юридическая политика и развитие права в условиях зрелого социализма. *Советское государство и право*. 1983. №3. С. 17. 10. Шабалин В.А. Политика и преступность. *Государство и право*. 1994. № 4. С. 43. 11. Костицкий М.В. Відновне правосуддя в контексті правової політики в Україні: Матеріали Міжнародної конференції «Формування української моделі відновного правосуддя» (10-11 лютого 2005 р., м. Київ). Київ. 2005. С. 26. 12. Матузов Н. И. Понятие и основные приоритеты российской правовой политики. *Правоведение*. 1997. № 4. С. 10. 13. Малько А.В. Политическая и правовая жизнь модернизирующегося общества: сборник очерков. Пенза, 2002. С. 163. 14. Малько А.В. «Правовая политика: актуальные проблемы исследования». *Труды института государства и права Российской академии наук*. 2011. № 4 С. 61. 15. Рыбаков О.Ю. Методологическое значение теории правовой политики. *Юридическая наука*. 2017. № 4 С. 50-51. 16. Рыбаков О.Ю., Тихонова С.В. Правовая политика как управление позитивным правом: новая версия правовой политики. *Lex Russica*. 2015. № 3. С. 7. 17. Поляков А.В. Введение в общую теорию государства и права: курс лекций URL: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=101>. 18. Шундицков К.В. О некоторых проблемах формирования, развития и реализации концепции правовой политики. *Правовая политика: от концепции к реальности*. Москва: Юрист, 2004. С. 27. 19. Рыбаков О.Ю., Тихонова С.В. Правовая политика... С. 7. 20. Малько А.В. Теория правовой политики. Москва, 2012. С. 29. 21. Болтунов В.В. Соотношение понятий «правовая политика» и «правовая культура». *Апробация*. 2013. № 8 (11). С. 9. 22. Сборник законодательства Российской Федерации. 1994. № 32. Ст. 3337. 23. Проект Концепции правовой политики в Российской Федерации до 2020 г. Москва, 2008. С. 5. 24. Руднева О.М. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності. *Правова*

політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матер. наук.-практи.конфер. (Київ, 5 грудня 2012р.). С. 6. **25.** Лебедева Е.Н. Правовая политика как общетеоретическая категория. *Современное общество и право*. 2011. № 4. С. 29. **26.** Матузов Н.И. Право и политика в их взаимодействии. *Российская правовая академия*: курс лекцій. Москва, 2003. С. 30. **27.** Минькович-Слободяник О.В. Правовая політика: стратегічні пріоритети і напрями вдосконалення. Київ: Логос, 2012. С. 180. **28.** Минькович-Слободяник О.В. Правовая політика як чинник функціонування правової держави. *Держава і право*. 2012. Вип. 57. С. 58. **29.** Рыбаков О.Ю. Личность. Права и свободы. *Правовая политика*. Москва: Российская правовая академия Министерства юстиции Российской Федерации, 2004. С. 16. **30.** Загурський О.Б. Правовая політика як важлива складова державної політики України. *Університетські наукові записки*. 2011. № 2(38) С. 35. **31.** Исаков Н.В. Правовая политика: теоретические подходы к исследованию. *Право и политика*. 2003. № 5. С. 24. **32.** Руданецька О.А. Правовая політика держави...С. 8. **33.** Гаджиев К.С. Политическая наука. Москва, 1995. С. 94. **34.** Колодій А. Політика і наука про неї. URL: <https://political-studies.com/?p=1561> . **35.** Там само. **36.** Рыбаков О.Ю., Тихонова С.В. Правовая политика ... С. 11. **37.** Мороз О. Управління (керування). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис, 2002. С. 657. **38.** Андреев С.С. Управління. *Політологічний енциклопедичний словник*. Київ: Генеза, 2004. С. 681. **39.** Береза А.В. Ефективне урядування як чинник стабільності політичної системи. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького, 2012. 370 с. **40.** Колодій А. Предметне поле політичної науки у сучасний період URL: <https://political-studies.com/?p=1823>. **41.** Кресіна І.О. Сотник А.Л. Правовая політологія: проблеми наукової інституціоналізації. *Правова держава*. 2014. Вип. 25. С. 304-305.

References

1. Korobova A.P. O mnohoznachnosti poniatyia «pravovaia polytyka». *Pravovedenyie*. 1999. № 4. S. 156. **2.** Mal'ko A.V. Pravovaia polytyka: aktual'nye problemye yssledovaniya. *Trudy ynstytuta hosudarstva i prava Rossyjskoj akademyy nauk*. 2011. № 4. S. 58. **3.** Shemshuchenko Yu. Konstytutsiia Ukrainy i prava liudyny. *Pravo Ukrainy*. 2001. № 88. С. 15. **4.** Shemshuchenko Yu. Pravova polytyka. *Yurydychna entsyklopediia*. V 6 t. Kyiv: Ukrain's'ka entsyklopediia. T. 5: P-S. 2003. S. 38. **5.** Rudanets'ka O.A. Pravova polytyka derzhavy v umovakh transformatsii suspil'stva: teoretyko-pravovyy aspekt: avtoref. ... dys. k. iuryd. nauk. L'viv, 2014. S. 8. **6.** Bennion F.A.R. Understanding Common Law Legislation: Drafting and Interpretation. Oxford University Press, 2009. 250 p. **7.** Matuzov N.Y. Obschaia kontseptsyia y osnovnyie pryorytety rossyjskoj pravovoy polytyky. *Pravovaia polytyka y pravovaia zhyzn'*. 2000. № 6. S. 32. **8.** Pychuhyn P.V. Mesto y rol' polytyky v razvytyy sovetskoho obschestva Moskva: Yzdatel'stvo Moskovskoho unyversyteta, 1971. S. 31. **9.** Kulanyin E.V. Yurydycheskaia polytyka y razvytye prava v usloviakh zreloho sotsyalyzma. *Sovetskoe hosudarstvo i pravo*. 1983. № 3. S. 17. **10.** Shabalyn V.A. Polytyka i prestupnost'. *Hosudarstvo i pravo*. 1994. № 4. S. 43. **11.** Kostyts'kyj M.V.

Vidnovne pravosuddia v konteksti pravovoi polityky v Ukraini: Materialy Mizhnarodnoi konferentsii «Formuvannia ukrains'koi modeli vidnovnoho pravosuddia» (10-11 liutoho 2005 r., m. Kyiv). Kyiv, 2005. S. 26. **12.** Matuzov N. Y. Poniatye y osnovnye pryorytety rossyjskoj pravovoi polityky. Pravovedenye. 1997. № 4. S. 10. **13.** Mal'ko A.V. Polytycheskaia y pravovaia zhlyzn' modernyzyruiuschehosia obschestva: sbornyk ocherkov. Penza, 2002. S. 163. **14.** Mal'ko A.V. «Pravovaia polytyka: aktual'nye probleme yssledovaniya». *Trudy ynstytuta hosudarstva i prava Rossyjskoj akademyy nauk*. 2011. № 4 S. 61. **15.** Rybakov O.Yu. Metodolohycheskoe znachenye teoryi pravovoi polityky. *Yurydycheskaia nauka*. 2017. № 4. S. 50-51. **16.** Rybakov O.Yu., Tykhnova S.V. Pravovaia polytyka kak upravlenye pozytyvnyim pravom: novaia versyia pravovoi polytyky. *Lex Russica*. 2015. № 3. S. 7. **17.** Poliakov A.V. Vvedenye v obschuiu teoryiu hosudarstva y prava: kurs lektsyj URL: <http://ex-jure.ru/law/news.php?newsid=101>. **18.** Shundykov K.V. O nekotorykh problemakh formyrovaniya, razvytiya y realizatsyy kontseptsyy pravovoi polytyky. *Pravovaia polytyka: ot kontseptsyy k real'nosti*. Moskva: Yuryst, 2004. S. 27. **19.** Rybakov O. Yu., Tykhnova S.V. Pravovaia polytyka... S. 7. **20.** Mal'ko A.V. Teoryia pravovoi polytyky. Moskva, 2012. C. 29. **21.** Boltunov V.V. Sootnoshenye poniaty «pravovaia polytyka» y «pravovaia kul'tura». *Aprobatsyia*. 2013. № 8 (11). S. 9. **22.** Sbornyk zakonodatel'stva Rossyjskoj Federatsyy. 1994. № 32. St. 3337. **23.** Proekt Kontseptsyy pravovoi polytyky y Federatsyj Federatsyy do 2020 h. Moskva, 2008. S. 5. **24.** Rudnieva O.M. Pravova polityka Ukrainy: stan, problemy kontseptualizatsii ta pidvyschennia efektyvnosti. *Pravova polityka Ukrainy: kontseptual'ni zasady ta mekhanizmy formuvannia*: zb. mater. nauk.-prakty.konfer. (Kyiv, 5 hrudnia 2012 r.). S. 6. **25.** Lebedeva E.N. Pravovaia polytyka kak obscheteoretycheskaia katehoriia. *Sovremennoe obschestvo i pravo*. 2011. № 4. S. 29. **26.** Matuzov N.Y. Pravo y polityka v ykh vzaymodejstvyi. *Rossyjskaia pravovaia polytyka*: kurs lektsij. Moskva, 2003. S. 30. **27.** Myn'kovych-Slobodianyk O.V. Pravova polityka: stratehichni pryorytety i napriamy vdoskonalennia. Kyiv: Lohos, 2012. S. 180. **28.** Myn'kovych-Slobodianyk O.V. Pravova polityka iak chynnyk funktsionuvannia pravovoi derzhavy. Derzhava i pravo. 2012. Vyp. 57. S. 58. **29.** Rybakov O.Yu. Lychnost'. Prava y svoboda. Pravovaia polytyka. Moskva: Rossyjskaia pravovaia akademyia Mynystersta iustytssy Rossyjskoj Federatsyy, 2004. S. 16. **30.** Zahurs'kyj O.B. Pravova polityka iak vazhlyva skladova derzhavnoi polityky Ukrainy. *Universytets'ki naukovi zapysky*. 2011 №2(38) S. 35. **31.** Ysakov N.V. Pravovaia polytyka: teoretycheskye podkhody k yssledovaniyu. *Pravo i polytyka*. 2003. № 5. S. 24. **32.** Rudanets'ka O.A. Pravova polityka derzhavy... S. 8. **33.** Hadzhyev K.S. Polytycheskaia nauka. Moskva, 1995. S. 94. **34.** Kolodij A. Polityka i nauka pro nei. URL: <https://political-studies.com/?p=1561>. **35.** Tam samo. **36.** Rybakov O.Yu., Tykhnova S.V. *Pravovaia polytyka ...* S. 11. **37.** Moroz O. Upravlinnia (keruvannia). Filososf'kyj entsyklopedychnyj slovnyk. Kyiv: Abrys, 2002. S. 657. **38.** Andrieiev S.S. Upravlinnia. *Politolohichnyj entsyklopedychnyj slovnyk*. Kyiv: Geneza, 2004. S. 681. **39.** Bereza A.V. Efektyvne uriaduvannia iak chynnyk stabil'nosti politychnoi systemy. Kyiv: Instytut derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho, 2012. 370 s. **40.** Kolodij A. Predmetne pole politychnoi nauky u suchasnyj period URL: <https://political-studies.com/?p=1823>.

41. Kresina I.O. Sotnyk A.L. *Pravova politolohiia: problemy naukovoï instytutsionalizatsii. Pravova derzhava.* 2014. Vyp. 25. S. 304-305.

***Khodakivskiy Myhailo.* Legal policy: legal and political science approaches**

It is attempted to examine legal policy differentiatedly in the context of legal and political science approaches. The history of the concept of legal policy and its development within jurisprudence are considered. The term «legal policy» is mainly used by Eastern European scholars, who have built a significant epistemological system over it, moreover, relevant schools of thought are developing, a major number of relevant researches are being conducted, relevant publications are being published. On the contrary, among Western scholars, legal policy is regarded solely with a practical purpose as a way to administer the legal sphere.

The modern understanding of political science puts an end to associating political relations with anything related to the power struggle. On the contrary, today politics is the art of government, and power in modern civilized society is primarily used to improve administrative practices. The political science approach to legal policy is also close to its administrative and regulatory aspects. The conceptual and categorical apparatus and research tools of political science enable the use of legal policy in its practical sense as an instrument for social development.

Key words: legal policy, jurisprudence, political science.